

بسم الله الرحمن الرحيم

تورکمن ادبیاتی نینگ اوغرونداز حمت چکیان ایلدش لریمیزه

«تورکمن یازووقا دالاری» آدلی کتابی،

تورکمن ادبیاتی نینگ اوغرونداز حمت چکیان ایلدش لریمیزه

هؤدورله یاریس

راهنمای نوشتار درست ترکمنی

(با الفبای لاتین و عربی)

Türkmen Ýazuw Kadalary

تورکمن یازوو قادالاری

محمود عطاگزلی

اولین نشر الکترونیکی: فروردین 1385

دومین نشر الکترونیکی: تیر 1391

سومین نشر الکترونیکی: مرداد 1392

صفحه‌آرایی و طراحی جلد:

یاشار نیازی (ویراستار انتشارات ایل‌آرمان)

www.shejere.com & www.margush.ir

مقدمه

نوشتار واحد ترکمنی، مقوله‌ای است که این روزها بسیار بر سر زبان‌ها افتاده است. نوشتار ترکمن‌های ایران به الفبای عربی-فارسی انجام می‌گیرد و به دلیل دور افتادن از نوشتار قدیمی، نسل جدید با آشفتگی شدیدی در نوشتار خود مواجه شده‌اند. برای مثال برای کلمه‌ی «اسب» (at) می‌توان نوشتارهای زیر را نمونه آورد: آت، آط، عط.

واژه‌ی دو حرفی (at) به سه نوع دیده می‌شود و این حکایت از وخامت وضع نوشتاری ترکمن‌های ایران دارد.

ترکمن‌های ایران از دو میراث خود دور افتاده‌اند:

- 1- میراث مکتوب قدیمی (خط عربی-فارسی) که برای خود قواعد نوشتاری داشت.
 - 2- اصول نوشتاری کنونی ترکمنستان که منطبق با زبان کنونی ترکمنی است.
- ترکمن‌ها در ایران به خط عربی-فارسی می‌نویسند و پیروی نکردن از دو میراث مورد اشاره و نیز عدم انطباق آن با اصول نوشتار کنونی ترکمنستان سردرگمی نوشتاری برای ترکمن‌های ایران را به همراه داشته است.

در ترکمنستان، پس از استقلال این کشور، الفبای لاتین استفاده می‌گردد و این در حالی است که ما شاهد تغییر الفبای این کشور از عربی به لاتین (۱۹۲۸ م.) و دگر بار از لاتین به سریلیک (۱۹۴۰ م.) و بار دیگر از سریلیک به لاتین (۱۹۹۱ م.) بوده‌ایم.

الفبای لاتین ترکمنی و دیگر ملل ترک زبان همچون ترک‌های ترکیه و آذری در موارد جزئی با توجه به ویژگی‌های زبانی این ملل از هم تفاوت دارد.

در درس‌های ارایه شده برای نوشتار درست ترکمنی، از الفبای رسمی ترکمنستان استفاده خواهیم کرد و در معادل‌های آن از الفبای عربی-ترکمنی مورد استفاده در نشریات یاپراق، صحرا و ... بهره خواهیم برد.

الفبای عربی-ترکمنی مورد استفاده در این کتاب، الفبایی است که توسط استاد مرحوم دکتر حمید نطقی با نام «املاء قلاووزو» (یازی قایدالاری) در نشریه پربار «وارلیق» (شماره

91، 92 آذر و دی 1365) ارایه شده است. این الفبا توسط نگارنده، در کتاب‌های «الفبای پیشنهادی ترکمن (انتشارات یاغتی، 1369) و خودآموز ترکمنی (الفبا، خط و تلفظ صحیح) (انتشارات حاج طلائی، 1372) تقدیم جامعه ی فرهنگی ترکمن های ایران شد و اکنون به مرحله‌ای رسیده است که به غیر از سه حرف (اؤ/ او) و (ای/ ی) و (غ در اول کلمه) تقریباً تمامی مسایل دیگر این الفبا حل شده است.^۱

از همان سال‌ها، ویرایش و تصحیح خط عربی -ترکمنی کتب منتشره استاد مراددوردی قاضی و بیشتر نویسندگان و شاعران ترکمن صحرا به عهده اینجانب گذارده شد.^۲

- آنه محمد بولات در یادداشت‌های روزشمار مناسبت‌ها ی مختومقلی نوشته است: « 69/2/21 جمعه - آق توقای : مراسم بزرگداشت مختومقلی فراغی در آق توقای توسط هیئت امانا با اطلاع رسانی اندک برگزار شد. ... در آن مراسم محمود عطاگزلی به صورت محفلی در خصوص رسم الخط ترکمنی با حضور شاعران و نویسندگان بحث و الفبای پیشنهادی خود را در این خصوص بین صاحب‌نظران توزیع کرد. کتابچه تدوینی عطاگزلی توسط کتابفروشی یاختی به همت حاج نورجان آق تکثیر شده بود.»

- برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به مصوبه‌ی سمینارهای کلاله و بندرتکمن (سال 1383) با عنوان «رسم الخط رسمی زبان ترکمنی و بعضی قواعد نوشتاری آن» مراجعه نمایید.

- این کتاب‌ها عبارتند از:

- همزینگ دستورلاری (باش وقت نماز اوقالمایغینگ طریقه‌سی)، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، 1373، وزیری، 30 ص.
- ادبی میراث (1) ، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، 1376، وزیری، 184 ص.
- ادبی میراث (2) و مختومقلی‌نینگ چاپ بولمان شعرلاری، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، 1376، وزیری، 184 ص.
- گرکزلی‌نینگ تاریخیچه‌سی، مایا صفروا، نشر قابوس، 1376، رقی، 13 ص.
- ایلیمه سوغات (دفتر شعر)، بای محمد قلیچی، مقدمه و ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر مشهد، وزیری، 96 ص.

-خودآموز ترکمنی (مکالمه)، مراددوردی قاضی، گنبدقابوس، نشر قابوس، 1372، وزیری، 120 ص.

-سیرت حضرت رسول(ص)، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، 1377، رقی، 38 ص.

-یورک پایاماسی (برگزیده اشعار کریم قربان نفس)، به کوشش مراددوردی قاضی و محمود عطاگزلی، انتشارات ایل آرمان، 1380، رقی، 120 ص.

-روباغی‌لار (رباعیات آمان گلدی آمان)، به کوشش قربان صحت بدخشان، انتشارات ایل آرمان، 1382، وزیری، 115 ص.

-استادیم خلق (دفتر شعر)، تقان مراد هلاکوئی، انتشارات ایل آرمان، 1380، رقی، 40 ص.

-دیوان مسکین قیلیچ، چاپا تاییارلانان لار حاج مراددوردی قاضی و محمود عطاگزلی، انتشارات عشق دانش، 1384، وزیری، 155 ص.

-نماز اوقالمایغینگ طریقه‌سی، تاییارلانلار حاج مراددوردی قاضی و قربان محمد قاضی، انشارات گلنشر، رقی، پاییز 1379.

-ترکمن گلین قیزلارینگ شاهیرانا دؤره‌دیجیلیگی، چاپا تاییارلارن عبدالمجید پورقاز، وزیری، 1374.

-مجموعه اشعار مختومقلی فراغی (دفتر اول)، گروه بررسی اشعار بندرتکمن (مشهدقلی قزل، غفور خوجه، عبدالصالح پاک، تنقرقلی یلقی)، انتشارات عصر، جیبی، 1379.

-زهره و طاهر، ملانفس، به کوشش حاج مراددوردی قاضی، انتشارات عشق دانش، وزیری، 1382.

آموزش این الفبا در نشریات صحرا و یاپراق در چندین شماره چاپ گردید که مجموعه آن آموزش‌ها در سایت‌های مختلف ترکمنی نیز آورده شده است.
این کتاب که جهت آموزش ویرایش و نوشتار صحیح ترکمنی به خط عربی و لاتین ترکمنی تألیف یافته است، نخستین بار در فروردین ۱۳۸۵ به صورت الکترونیکی در سایت‌های مختلف منتشر شد و اکنون برای بار دوم برای استفاده عموم در سایت نسب‌شناسی طوایف ترکمن قرار می‌گیرد.

محمود عطاگزلی

تیرماه ۱۳۹۱ - گنبد کاووس

- داستان یوسف و احد، قربانعلی معروفی، به کوشش مراددوردی قاضی، ویراستار محمود عطاگزلی، انتشارات جلوه، وزیری، ۱۳۷۷.
- محمودولی کمینه نینگ دیوانی، چاپا تاییارلان، حاج مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، نشر قابوس، وزیری، ۱۳۷۷.
- بهشت نامه، دولت محمد آزادی، به کوشش مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر، وزیری، ۱۳۷۸.
- دیوان قربان دوردی ذیلی، چاپا تاییارلان مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر، ۱۳۷۹.
- گیجه‌لر (سایلانان قوشغولار)، ستار سوقی و ابراهیم بدخشان، رقععی، ۱۳۷۹.
- سیری در ادبیات شفاهی ترکمن، تحقیق و تألیف قربان صحت بدخشان، رقععی، ۱۳۷۹.
- یورک بوقجام (قوشغولار)، بهمن مرادی، انتشارات ایل آرمان، رقععی، ۱۳۸۰.
- محتاجی (سایلانان اثرلر)، چاپا تاییارلان حاج مراددوردی قاضی، ویراستار محمود عطاگزلی، انتشارات عشق دانش، وزیری، ۱۳۸۲.
- انه دیل (دفتر شعر)، منصور طبری، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۲، رقععی، ۱۳۸۲.
- ترکمن‌لرینگ تاریخی، حاج عبدالغفور آهنگری، به کوشش حاج کریم آهنگری، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۲.
- بوز داغیم (دفتر شعر)، ناصر رهنما، انتشارات ایل آرمان، رقععی، ۱۳۸۲.
- قاضی نامه (مجموعه اشعار در باره استاد مراددوردی قاضی)، سؤزباشی: مرحوم قربان گلدی آهون بر، به کوشش انجمن شعر ترکمنی گنبد، نشر قابوس، ۱۳۸۲.
- شوردان تاپیلدی (قوشغولار و ادبی سؤزلر)، ناغی پورمند (سرخوش)، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۳، رقععی، ۳۲۰ ص. (به الفبای عربی و لاتین ترکمنی).
- گؤزأوغلی اپؤسی، به کوشش :ارازمحمد سارلی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات مختومقلی فراغی، ۱۰۵۰ ص، رقععی، چاپ اول، ۱۳۸۶.

الفبای ترکمنی

در الفبای لاتین ترکمنی 30 حرف وجود دارد. این حروف عبارتند از:

A a	B b	Ç ç
D d	E e	Ä ä
F f	G g	H h
I i	J j	K k
L l	M m	N n
Ň ň	O o	Ö ö
P p	R r	S s
Ş ş	T t	U u
Ü ü	W w	Y y
Ý ý	Z z	Ž ž

حروف الفبای لاتین با توجه به این که برخی از آنها چند صدایی هستند، تعدادشان در الفبای عربی ترکمنی افزایش مییابد:

حروف چند صدایی عبارتند از:

مثال با الفبای عربی ترکمنی	معادل الفبای عربی ترکمنی	حروف چند صدایی
آخ، واخ	خ	H
صحرا، لحد	ح	
هر، هین	هـ	
اذیت، ذلیل	ذ	Z
زر، گزر	ز	
ضرر، ضد	ض	
ظالم، وعظ	ظ	
اثر، ثمر	ث	C
سن، دؤست	س	
صنم، خاص	ص	
قاقا، قاقماقی	ق	K
کادی، کِل	ك	
گل، گؤر	گ	G
قان، قویون	ق	
آغیر، چاغا	غ	

بدین ترتیب با احتساب حرف (ع)، الفبای خط عربی ترکمنی دارای 41 حرف خواهد بود. در درسهای آینده بیشتر با ویژگی حروف و طرز نوشتن کلمات ترکمنی با الفبای لاتین و عربی آشنا خواهید شد.

«واکه‌ها» و «همخوان‌ها»

حروف الفبای ترکمنی به «واکه‌ها» و «همخوان‌ها» تقسیم می‌گردند، همخوان‌ها را با حروف لاتین در درس قبل داشتیم. در درس‌های آینده بیشتر به همخوان‌ها خواهیم پرداخت و با قواعد نوشتاری خاص آن‌ها آشنا خواهیم شد.

واکه‌های ترکمنی (مصوت) عبارتند از:

	غیر لبی		لبی	
	باز	تنگ	باز	تنگ
بم (یوغین)	Ā A	Y ائی	O او	U او
زیر (اینچه)	Ä Ä	E ِ	Ö او	Ü او

در زبان ترکمنی 9 واکه (مصوت) داریم که در جدول آورده شده است.

واکه بم (یوغین چکیملی لر) و

واکه‌های زیر (اینچه چکیملی لر)

واکه‌های زبان ترکمنی به دو گروه تقسیم می‌شوند:

1. واکه بم (یوغین چکیملی لر):

بم (یوغین)	Ā A	Y ائی	O او	U او
------------	-----	-------	------	------

2. واکه‌های زیر (اینچه چکیملی لر):

زیر (اینچه)	Ä Ä	E ِ	Ö او	Ü او
-------------	-----	-----	------	------

واکه‌ها در يك تقسیم‌بندی دیگر به لبی (گرد/ دوداقلانیان) و غیر لبی (پهن/ دوداقلانمایان) تقسیم می‌شود.

**واکه‌های لبی (تگه‌لک، دوداقلانیان) و
واکه‌های غیر لبی (یاسسی، دوداقلانمایان):**
1. واکه‌های لبی (تگه‌لک، دوداقلانیان) عبارتند از:

لبی	
تنگ	باز
U اُو	O اُو
Ü اُو	Ö اُو

2. واکه‌های غیر لبی (یاسسی، دوداقلانمایان) عبارتند از:

غیر لبی		
تنگ	باز	
Y ای	A آ	
I ای	E ِ	Ä آ

ویژگی‌های بم (یوغین)، زیر (اینچه)، لبی (دوداقلانیان) و غیر لبی (دوداقلانمایان) واکه‌ها مهم است و در نوشتار درست به ما کمک خواهند کرد. ممکن است خوانندگان گرامی از تقسیم بندی‌هایی که در واکه‌ها وجود دارد، کمی دچار سردرگمی شوند. ولی با کمی دقت می‌توان این ویژگی‌ها را به خاطر سپرد. در درس‌های بعدی که با مثال‌های مأنوس همراه است می‌توانید از این ویژگی‌ها بهره‌بردار شوید.

I ای / Y ای

در این جلسه می‌خواهیم در باره واکه‌های (ای/i) و (ای/y) توضیح بدهیم. بنابراین آموزشی که در زبان فارسی و نیز عربی داریم، چنین می‌پنداریم که در زبان ما نیز باید یک نوع (ای) وجود داشته باشد، اما اینگونه نیست. امروزه در زبان آموزشی ترکمنستان و نیز دیگر ملل ترک زبان دو نوع (ای) تثبیت شده است:

1- (ای/i): که به آن (ای) نازک (اینچه) می‌گوییم.

2- (ای/y): که به آن (ای) بم (یوغین) می‌گوییم.

این تصور را نیز که یکی از این (ای)ها کشیده می شود و دیگری کشیده نمی شود باید از ذهن بیرون کنیم. بلکه هر کدام از این (ای)ها، کشیده و غیر کشیده دارند که در مثالهای آینده کاملا توضیح خواهیم داد.
پس خوانندگان عزیز را منتظر نمی گذاریم و به مرحله ای دیگر وارد می شویم:

I ای

واکه زیر (اینچه چکیملی) « I / ای » در یک کلمه همیشه با واکه های زیر (اینچه چکیملی) می آید. واکه های زیر (اینچه چکیملی) در درس های قبل معرفی شده اند، اما برای اینکه برای خواننده گرامی یادآوری شود آن ها را در ذیل می آوریم:
واکه های زیر (یوغئین چکیملی) پنج عدد می باشند:

زیر (اینچه)	Ä Ä	E E	I ای	Ö Ö	Ü Ü
-------------	-----	-----	------	-----	-----

به کلمات ذیل توجه کنید:

ایش / iş

اگر پسوندی به کلمه ای که در آن واکه (ای / i) وجود دارد اضافه شود، واکه های آن پسوند نیز حتما از نوع واکه زیر (اینچه چکیملی) خواهد بود:

ایش لیر / işler (ایش لار - غلط / چون در یک کلمه ترکمنی i و a با هم نمی آید)

ایشله / işle (ایشلا - غلط)

ایشلار / işlär (شکل «ایشلار» - غلط است)

دیش diş

دیش لیر / dişler (دیش لار - غلط)

دیشله / dişle (دیشلا - غلط)

دیشلار / dişlär (دیشلار - غلط)

به هماهنگی واکه ای که در این کلمات وجود دارد توجه کنید. در یک کلمه ترکمنی و ترکی هیچوقت واکه زیر و بم با هم نمی آید.

به مثال دیگری توجه کنید:

ایت / it (سگ)

ایتلر / itler (سگ‌ها)

ایتلری / itleri (سگ‌هایش)

ایتلریندن / itlerinden (از سگ‌هایش)

در کلمه *it* و کلمات ساخته شده از آن، واکه های *bm* وارد نشده است و اگر به اشتباه در یک کلمه ترکمنی «واکه زیر» و «واکه بم» استفاده شود غلط املایی محسوب می‌شود.

به کلمات ذیل توجه فرمایید:

پیشیک / pişik / پیشیگی / پیشیگیم / پیشیگیمیز / پیشیگیمیزینگ / پیشیگیمیزینگکی
(...و)

تیلکی / tilki

گیتسه / gitse

بیگیت / yigit

در مثال‌هایی که آوردیم بیشتر از واکه های *i* و *e* و *ä* استفاده کردیم. حال به مثال‌هایی که در یک کلمه *i* به همراه *ö* و *ii* می‌آید توجه کنید:

بؤری / böri (گُرگ)

دؤردیمیز / dördimiz (هر چهار نفرمان)

سؤری / süri (گله، رمه)

در نوشتار ترکمنی ترکمنستان حرف *i*، در چند مورد که کشیده شنیده می‌شود به صورت *iý* آمده است:

اییمک / iýmek (خوردن)

دییمک / diýmek (گفتن)

در کلمات دیگر که صدای کشیده *i* شنیده میشود از شکل مرکب *iý* استفاده نمی‌کنند:

ایر / ir (زود)

ایش / iş (کار)

گیر / gir (داخل شو)

صدای *i* در بیشتر کلمات کوتاه تلفظ می‌شود:

ایت / it (سگ)

بیلن / bilen (حرف همراهی، با)

ایچمه / içme (نوش)

ای Y

این واژه‌ی بَم (یوْغین چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکه^{*} های بَم می‌آید. واکه‌های بَم را برای یادآوری در ذیل می‌آوریم:

U اُو	O اوْ	Y ای	A آ	بَم (یوْغین)
-------	-------	------	-----	--------------

به مثال‌های ذیل توجه کنید:

اِینام / ynam (باور)

ایسسی / yssy (گرم)

سیر / syr (راز، سر)

قیش / gyş (زمستان)

قیسغا / gysga (کوتاه)

میدام / mydam (مدام، همیشه)

آین / aýy (خرس)

سیغیر / sygyr (گاو)

همانطور که می‌بینید در مثال‌های بالا، y با واکه‌های بَم آمده است. اگر در کلمه ای^{*} ترکمنی واکه‌های بَم و زیر با هم بیاید، اشتباه است و غلط املایی محسوب می‌شود. در اینجا برای اینکه کمی حرفه‌ای‌تر به کلمات ترکمنی بنگرید، چند نکته را می‌خواهم یادآوری کنم:

اگر مشکل می‌توانید انواع (ای) ترکمنی را تشخیص دهید به نکته مهم ذیل توجه فرمایید:

1- حروف (گ) و (ک) همیشه در کلماتی به کار می‌روند که واکه زیر در آن‌ها وجود دارد:

گلدی / geldi

کیمی / kelemi

گیپی / gepi

اگری / egri

دگیرمن / degirmen

حروف (غ) و (ق) همیشه در کلماتی به کار می‌روند که واکه بَم در آن‌ها وجود دارد:

آغدی / agdy

دوغدئ / dogdy

قیز / gyz

داغلاری / daglary

قاقامیزینگئی / kakamyzyňky

واکه y در برخی از کلمات کشیده و در برخی دیگر کوتاه تلفظ می‌شود:

صدای کوتاه y:

قیزغین / gyzgyn (گرم)

ساری / sary (زرد)

ییل / ýyl (سال)

قیزیل / gyzyl (قرمز)

صدای کشیده y:

قیز / gyz (دختر)

ایز / yz (عقب)

دیز / dyz (زانو)

دو صورت کشیده و کوتاه واکه y به همین یک شکل نوشته می‌شود.

آ A

این واکه بم (یوغین چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکه‌های بم می‌آید.

در ابتدای کلمه (آ)، در وسط کلمه و آخر کلمه به شکل (ا) می‌آید:

آتا / ata (پدر)

آیلاو / aýlaw (میدان اسبدوانی)

قارا / gara (سیاه)

باش / baş (سر، کله)

دقت:

1-در زبان ترکمنی واکهی (a) به دو صورت متفاوت دیده میشود:

الف-در بعضی از کلمات صدایی کشیده دارد:

آت / at (اسم)

قار / gar (برف)

آی / aý (ماه)

آجی / ajy (تلخ)

آغیل / agyl (1. آغل 2. هاله، خرمن ماه)

آرغین / argyn (خسته)

آیلیق / aýlyk (حقوق ماهانه)

دارلیق / darlyk (تنگی)

صدای (آ / a) کشیده، در قسمتهای مختلف کلمات دخیل عربی و فارسی دیده می

شود و در ترکمنی مانند اصل آن کلمه دخیل کشیده میشود:

آدم / adam (a:dam) (آدم، انسان)

عالم / alym (a:lym) (عالم، دانشمند)

آسوده / asuda (a:su:da) (آسوده)

عاشق / aşyk (a:şyk) (عاشق)

اعضا / agza (agza:) (اعضا)

بلا / bela (bela:) (بلا)

جوغاپ / jogap (joga:p) (جواب)

چندان / çendan (çenda:n) (چندان، در ترکمنی به معنای "بعضاً")

دریا / derýa (derýa:) (رودخانه، در برخی طوایف ترکمنهای ایران به معنای "دریا،

بحر")

دسسان / dessan (dessa:n) (داستان)

دووام / dowam (dowa:m) (دوام)

اما / emma (emma:) (اما، ولی)

قانون / kanun (ka:nu:n) (قانون)

میناسپ / mynasyp (myna:sy:p) (مناسب)

توجه: در لغتنامهها و در برخی کتب آموزشی، برای نشان دادن کشیدگی صدای (آ)

از شکل (a:) استفاده میگردد. برخی از نویسندگان برای نشان دادن کشیدگی این واکه از

شکل (aa) بهره گرفتهاند و برای شکل (آ) عربی آن نیز، خط کشیده‌های را روی (آ) و (ا) می

گذارند.

با توجه به اینکه در نوشتار قدیم و نیز آموزش‌هایی که در ترکمنستان داریم برای شکل کشیده (a) هیچ علامتی نگذاشته‌اند. ابداع علامتی برای نشان دادن کشیدگی کاری غیر ضروری می‌باشد. این اصل را به یاد داشته باشیم که الفبا باید مأنوس باشد و خواننده بدون آموزش نیز بتواند آن را بخواند. علامت اضافه بر روی حروف فقط در چند واژهی ترکمنی مورد قبول است و نباید بر علامت افزود.

ب- در برخی دیگر از کلمات، (a) صدایی غیر کشیده دارد:

آچار / açar (کلید)

آچینق / açyk (باز)

آغتار / agtar (جستجو کن)

آلما / alma (سیب)

آیاق / aýak (پا)

باشارجانگ / başarjaň (کارآمد، باعرضه)

چاغیل / çagyl (سنگریزه، ریگ)

قاچاق / gaçak (قاچاق، فراری)

سالانچاق / sallançak (گهواره)

تایاق / taýak (چوب، چماق، دگنک)

در برخی کلمات دخیل، صدای کشیده (آ) در زبان ترکمنی به صورت کوتاه تلفظ می

گردد:

عادل / adyl (عادل)

آسمان / asma:n (آسمان)

جهان / jahan (جهان)

دانا / dana (دانا)

امانت / amanat (امانت)

قواعد نوشتاری واژهی (a) در کلمات دخیل:

1- (a) در پسوندهای دخیل فارسی "a:na"، "ba:n"، "ba:z"، "da:n"، "da:r"، "ha:na"

"ma:n"، "na:ma"، "sta:n"، "wa:n"، "za:r" و "za:t" همیشه کشیده

تلفظ میشوند:

آدمزاد / a:damza:t (آدمزاد)

باغبان / ba:gba:n (باغبان)

بۇرچناما / bo:rçnama (سند)

چایخانا / ça:yha:na (چایخانه)

گلستان / gülüsta:n (گلستان)

گلدان / gülda:n (گلدان)

گلزار / gülza:r (گلزار)

مالدار / ma:lda:r (مالدار)

ماسغارا باز / masgaraba:z (دلک، مسخرهباز)

نورانا / nu:ra:na (نورانه)

سایوان / sa:yava:n (سایبان)

سارایمان / saraýma:n (نگهبان کاخ)

2- صدای مرکب (عا) در کلمات دخیل، در نوشتار لاتین به صورت (a) به کار می‌رود،

اما در نوشتار عربی ترکمنی اصالت خود را حفظ می‌کند:

عالم / alym (a:lym) (دانشمند)

عارف / aryp (a:ry:p) (عارف)

عاقل / akyl (a:kyl) (عاقل)

3- صدای مرکب (ع) در کلمات دخیل، به صورت (a) به کار می‌رود. در نوشتار عربی

ترکمنی به شکل اصلی خود نوشته می‌شود:

عبا / aba (aba:) (عبا)

عبث / abas (عبث، بیهوده)

عبدالله / abdylla (عبدالله)

عوام / awam (awa:m) (عوام)

4- صدای فتحه (ـ) در کلمات دخیل از قواعد زیر پیروی می‌کند:

الف- اگر فتحه در هجای اول کلمه‌های قرار بگیرد و در هجاهای بعد واکلهای نازک

باشد، فتحه به کسره ترکمنی (e) تبدیل می‌شود:

اِبِد / ebet (اَبَد)

اِزِل / ezel (اَزَل)

اِدِيب / edip (اَدِيب)

اِلِم / elem (اَلِم)

اِكْبِر / ekber (اَكْبَر)

این قاعده، در همهی کلمات مصداق ندارد:

إلواح / elwah (الواح، جمع لوح)

إلغرض / elgaraz (الغرض)

ایام / eýyam (eýya:m) (ایام، جمع یوم)

ب-اگر فتحه در هجای اول کلمهای قرار بگیرد و در هجاهای بعد واکلهای بم باشد،

فتحه به صدای (a) تبدیل میشود:

ابدال / abda:l (ابدال)

ج-اگر فتحه در هجای اول کلمهای قرار بگیرد و در هجاهای بعد حروف استعلاء (غ،

ق، ص، ض) بیاید، فتحه به (a) تبدیل میشود:

غرض / garaz (غرض)

أبلق / ablak (أبلق)

د-در کلمات دخیل اگر فتحه یا کسره در آخر کلمهای بیاید و در هجای پیشین یا پسین

واکهی بم باشد، فتحه یا کسره به (a) تبدیل میشود:

آبله / abyła (a:była) (آبله)

خانه / hana (ha:na) (خانه)

دیوانه / diwana (diwa:na) (دیوانه)

عقرب / agrap (عقرب)

أغیار / agýar (agýa:r) (اغیار)

آدم / adam (a:dam) (آدم)

أعداء / agda (agda:) (اعداء)

عداوت / adawat (ada:wat) (عداوت)

أعظم / agzam (اعظم)

و...

أ Ä

این واکهی زیر (اینچه چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکلهای زیر میآید و

مخصوص کلمات ترکمنی است. در کلماتی که ترکمنی شده اند نیز مورد استفاده قرار می

گیرند. در همه جای کلمات به صورت (أ) نوشته میشود.

مثال:

أر / är (شوهر)

کأسه / käse (کاسه)

کأشیر / käšir (هویچ)

کأدی / kädi (کدو)

چارجو / Çärjew (چهارجوی/ نام شهری است در ترکمنستان)

دقت:

1-صدای (ä/أ) عموماً کشیده تلفظ میشود و شکل کوتاه آن تنها در چند کلمهی

ترکمنی دیده میشود:

أدیك / ädik (چکمه)

کأشیر / käšir (هویچ)

أدیم / ädim (گام، قدم)

شأنیک / šänik (هسته میوه)

أر / är (شوهر)

(ä/أ) بیشتر در کلمات دخیل کاربرد دارد:

کأدی / kädi (کدو)

لأله / läle (لاله/ نام دختر)

مأکأم / mäkäim (محکم)

مأتاچ / mätaç (محتاج)

کأسه / käse (کاسه)

مأش / mäš (ماش)

در کلمات ترکمنی (ä/أ) به دو صورت کشیده و کوتاه تلفظ میگردد.

صدای کشیدهی (ä/أ):

أر / är (شوهر)

بأش / bäš (عدد پنج)

صدای کوتاه (ä/أ):

أکل / äkel (بیاور)

أبر / äber (بده)

گلیار / gelyär (میآید)
بریار / berýär (میده)

2- معمولاً صدای فتحه (ـِ) در کلمات دخیل وقتی ترکمنی میشوند به صدای (e) تبدیل میشود:

مریم / Merýem (مریم)
کلم / kelem (کلم)
کر / ker (کر، ناشنوا)

U u / وُ / اوُ

واکهی بم (بوغئین چکیملی) (اوُ / u) در يك کلمهی ترکمنی همیشه با واکههای بم همراه است. این صدا در زبان فارسی در کلمات زیر مشاهده میشود:
بو- بودن- بور- دود- پونه- پوز و...
در زبان ترکی ترکمنی و نیز ترکی آذری در الفبای عربی-ترکی در اول کلمه به صورت (اوُ)، در وسط و آخر کلمه به صورت (وُ) استفاده میشود:

اُون / un (آرد)
بُوز / buz (بخ)
بُغدای / bugdaý (گندم)
سُوو / suw (آب)
سُووُق / sowuk (سرد)

دقت:

1- صدای u در بعضی از کلمات بلند و بعضی دیگر کوتاه تلفظ می‌شود.
تلفظ به صورت بلند:

نُورُ / Nury (نوری / نام شخص)
دُوُز / duz (نمک)
یُوُقا / ýuka (نازک)
اُوُقُ / uky (خواب)

اگر **u** در آخر کلمه قرار بگیرد، معمولاً حالت کشیده دارد و به صورت **uw** نوشته میشود:

سُو / **suw** (آب)

اَوْقُوو / **okuw** (آموزش، تحصیل)

حال این حالت در چه کلماتی دیده میشود؟ اگر پس از صدای **u** پسوندی اضافه گردد و صدای **w** شنیده شود، در حالت ساده، یعنی بدون پسوند نیز به صورت **uw** نوشته می شود. مثال:

من اَوْقُوو گیتدیم. **Men okuwa gitdim.** (من برای تحصیل رفتم.)

سُووی ایچدیم. **Suwy içdim.** (آب را نوشیدم)

در کلمات **bu** / بو و **şu** / شو (این) با وجود اینکه صدای کشیده شنیده میشود، نمی

توان از شکل **uw** استفاده کرد.

تلفظ به صورت کوتاه:

دُورسُون / **Dursun** (نام دختر)

دُور / **dur** (بایست، توقف کن)

قُوش / **guş** (پرنده)

2- در کتب آموزشی فارسی، برای صدای **u**، از شکل ساده (و) استفاده می شود، اما در

زبان عربی از شکل (ـُ) (و) استفاده میکنند. اگر به لغتنامه هایی همچون عمید مراجعه کنیم، میبینیم که در تلفظ کلماتی که این صدا را دارند از شکل (ـُ) (و) بهره گرفتهاند:

اوفتادن (اُ . ف . د)

بو (بُ) رایحه.

توفان (تُ)

توک (تُ) موی پیشانی اسب.

در کلمات عربی، شکل (ـُ) (و) اصلاً برای صدای (u) به کار میرود؛ ولی در فارسی، شکل

(ـُ) (و) به تنهایی برای صدای **o** به کار می رود و شکل مرکب (ـُو) (و) برای صدای (u) به کار

برده می شود.

به کلمات قرآنی زیر توجه کنید:

يُشْهِدُ تلفظ عربی: **yuşhidu** تلفظ فارسی: **yoşhedo**

صُدُورِكُمْ تلفظ عربی: **sudu:rikum** تلفظ فارسی: **sodu:rekom**

قُلْ تلفظ عربی: **qul** تلفظ فارسی: **qol**

صدای *o* در زبان عربی اصلاً وجود ندارد و فارسی زبانهای ایران به دلیل وجود این صدا در زبان ادبی ایران از شکل (*o*) بهره میگیرند. اما در فارسی کشورهای همچون افغانستان و تاجکستان، شکل (*o*) همان صدای *u* را میدهد.

ؤ / ۆ / Ü ü

واکهی نازک (اینچه چکیملی) *ü* در کلمات ترکمنی به همراه واکههای نازک میآید. در اول کلمه (ؤ) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به صورت تکی (ؤ / ۆ) به کار میرود:

اۆچ / *üç* (عدد سه)

اۆزۆم / *üzüm* (انگور)

یۆز / *ýüz* (صورت)

سۆر / *sür* (بران، امر به راندن)

دۆرلی / *dürli* (مختلف)

دقت:

1- صدای کشیده *ü* با افزودن *w* به آن نشان داده میشود:

اۆورهکم / *üwremek* (تاب دادن / کسی را که روی طناب نشسته است به سمت جلو هل دادن...)

2- صدای کشیده دیگری نیز از *ü* داریم که با افزودن *y* به آن نشان داده میشود:

گۆیز / *güyz* (پاییز)

سۆیت / *süýt* (شیر)

گۆیچ / *güyç* (نیرو، توان)

E / ا - ه

واکهی زیر (اینچه چکیملی) (*E / ا*) در *ik* کلمهی ترکمنی همیشه با واکههای زیر همراه است. در الفبای عربی-ترکمنی در اول کلمه (*ا*) در آخر هجای باز به صورت (*ه / ه*) و در جاهای دیگر کلمه به صورت (*ه*) نوشته میشود. شکل (*ه / ه*) به حرفهای بعد از خود نمیچسبند.

امین / *Emin* (امین)

ال / *el* (دست)

اکین / *ekin* (کشتزار)

توجه:

1- هجای باز و هجای بسته چیست؟

قبل از اینکه هجای باز و هجای بسته را توضیح دهیم، لازم است خود «هجا» را تعریف کنیم. با «هجا» (سیلاب، بخش) همگی از کلاس اول ابتدایی آشنایی داریم. هر کلمه از يك یا چند بخش تشکیل شده است. به مثالهای زیر توجه کنید:

ال / el يك هجایی

انه / ene (e+ne) دو هجایی

انهلر / eneler (e+ne+ler) سه هجایی

ارتھکی / erteki (er+te+ki) سه هجایی

هجای باز: اگر در يك کلمهی ترکمنی هجایی به واکه (حروف صدادار) ختم شود، به آن

هجا، هجای باز گفته میشود. به کلمهی زیر توجه کنید:

اجهکمی / ejekemi (خواهر بزرگترم را)

اچه+که+می / e+je+ke+mi

در این کلمه، تمامی هجاها با واکه پایان یافته است، پس تمامی هجاهای آن، باز است. هجای بسته: اگر در يك کلمهی ترکمنی هجایی به همخوان (حروف بیصدا) ختم شود،

به آن هجا، هجای بسته گفته میشود. به کلمه زیر توجه کنید:

الر / eller (دستها)

ال+لر / el+ler

در این کلمه، تمامی هجاها با همخوان پایان یافته است، پس تمامی هجاهای آن، بسته است.

حال توجه شما را به هجای باز یا بستهی کلمات زیر جلب میکنیم:

ال / el (يك هجایی+هجای بسته/ چرا؟ چون وقتی این کلمه را بخش میکنیم به

«واکه/ حروف صدادار ترکمنی» ختم نمیشود.)

انه / ene (e+ne) (دو هجایی+ «ا» هجای باز/ در اول قرار گرفته و به این صورت

نوشته میشود+ «نه» هجای باز / چون e در آخر هجا قرار گرفته پس هجای باز است و به

صورت «ه» نوشته میشود.)

انهلر / eneler (سه هجایی+ «ا» هجای باز/ در اول قرار گرفته و به این

صورت نوشته میشود+ «نه» هجای باز / چون e در آخر هجا قرار گرفته پس هجای باز است

و به صورت «ه» نوشته میشود+ «لر» هجای بسته است، چون حرف صدادار (واکه) e بین

دو حرف همخوان (حرف بیصدا) l و r قرار گرفته است، پس به صورت «-» نوشته می شود.

ارتیکی / erteki (er+te+ki) (سه هجایی+ «ار» هجای بسته؛ چرا؟ چون به «ر» ختم شده است+ «ته» هجای باز؛ چرا؟ چون به حرف صدادار (واکه) e ختم شده است+ «کی» هجای باز است، چون به «i» ختم شده است.

بحث هجای باز و بسته، بیشتر در نوشتار عربی-ترکمنی واکهی «e» کاربرد دارد.

2-صدای e، اگر در هجای اول قرار گیرد، دو حالت خواهد داشت:

الف- اگر در هجای اول، اولین صدا باشد، به صورت (ا) نوشته میشود:

اِک / ek (بکار/ امر به کاشتن)

ای / eý (ای، کلمه ندا)

ب- اگر در هجای اول، در آخر هجای باز قرار گیرد، به صورت «-» نوشته میشود:

بِر / ber (بده/ امر به دادن)

کِر / ker (کر، ناشنوا)

شِر / şer (شر، بد)

3- به خاطر زیبایی کلمه پسوند جمع (لر/ ler) در هجای باز اعمال نمیکنیم؛ یعنی به

صورت جدا (لهر) نمی‌نویسیم:

اویلری / öýleri (خانها را) (اویلهری) غلط است

الری / elleri (دستها را) (اللهری) غلط است

3- برخی از نوآموزان زبان ترکمنی، e ترکمنی را مانند e انگلیسی تلفظ میکنند که با

کمی دقت میتوانند بر آن مسلط شوند.

تمرین:

غلطهای املائی را در کلمات زیر با توجه به نوشتار و نیز هجای باز و بسته مشخص

کنید و نوشتار درست آن‌ها را بنویسید:

بیلهنلره (bilenlere) / به آن‌هایی که دانسته‌اند

دهپهلره (depelere) / به تپهها

بهرهرین (bererin) / میدهم

بهرهر (berer) / میدهد

گهلهرلهر (gelerler) / خواهند آمد

بیلن- بیلان (bilen) / با
 گه‌لن-گلن- گلان (gelen) / آن کس که آمده است
 گلانلار- گهلنلر- گهلنلهر- گلانلر- گلنلهر (gelenler) / آن‌هایی که آمده‌اند

جواب درست تمرین:

بیلنلره - دپهلره - بررین - برر- گلرلر - بیلن - گلن - گلنلر.
 توجه: املاي لاتین تمامی کلمات ترکمنی درست است.

اُ وُ / O o

این واژه‌ی بَم در یک کلمه‌ی ترکمنی با واژه‌های بَم دیگر بکار می‌رود. در اول کلمه به صورت (اُ) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به تنهایی به شکل (وُ / وُ) به کار می‌رود:

اُوت / ot (علف)

اُوق / ok (تیر)

یوُل / ýol (راه)

اُول / ol (او)

اُوراق / orak (داس)

بوُلماق / bolmak (شدن)

بوُیون / boýun (گردن)

دقت:

1- صدای o در بعضی کلمات بلند (اُوزین) و در بعضی کوتاه (قیسغا) تلفظ می‌شود:

تلفظ به صورت بلند:

یوُق / ýok (نه، نیست)

اُوت / ot (آتش)

اُون / on (عدد ده)

یوُول / ýol (راه)

تلفظ به صورت کوتاه:

بوُلماق / bolmak (شدن)

اؤل / ol (او)

اوت / ot (علف)

2- واکھی o در هجای اول کلمات ترکمنی نوشته میشود و اگر در هجای دوم شنیده هم شود به صورت a میآید:

اوراق / orak (داس) (اُورُوق / orok شنیده میشود، اما نوشتار غلطی محسوب می شود)

دوُزاق / duzak (دام، تله) (دوُزُوق / duzok شنیده میشود، اما نوشتار آن بدینگونه غلط املائی به شمار میرود)

چوپان / çopan (چوپان) (چوپُون / çopon شنیده میشود، اما غلط املائی میباشد.)

اؤ و / Ö ö

این واکھی زیر، در يك کلمهی ترکمنی با واکههای زیر (اینچه چکیملی) بکار میرود. در اول کلمه به صورت (اؤ) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به تنهایی به شکل (ؤ / وؤ) به کار میرود:

اؤز / öz (خود)

اؤردک / ördök (اردک)

گؤزل / gözel (زیبا)

گؤردی / gördi (دید)

1- صدای ö در بعضی کلمات بلند (اؤزین) و در بعضی کوتاه (قیسغا) تلفظ میشود:

اؤز / öz (خود)

گؤر / gör (گور، قبر)

گؤک / gök (آسمان)

دؤرت / dört (عدد چهار)

تلفظ به صورت کوتاه:

سؤز / söz (سخن)

سؤی / söy (دوست بدار)

گؤرک / görök (زیبایی)

2- واکھی ö در هجای اول کلمات ترکمنی نوشته میشود و اگر در هجای دوم شنیده هم شود به صورت e میآید:
 چۆرک / çörek (نان) (چۆرۆك / çörök شنیده میشود، اما نوشتار آن غلط املایی به حساب میآید).
 بۆرک / börek (نوعی پیراشکی مخصوص ترکمنی) (بۆرۆك / bürök غلط است)
 اۆردک / ördök (اۆردۆك / ördök غلط است)

ه ماهنگی واکه‌ها (هماهنگی مصوت‌ها)

از ویژگیهای زبان ترکمنی، قانون هماهنگی واکه‌ها (هماهنگی مصوتها) است. واکه‌ها، سازندهی هجاها میباشند. هر هجایی با خود واکهای به همراه دارد. به عبارت دیگر در کلمه هر مقدار واکه وجود داشته باشد، به همان تعداد نیز هجا وجود خواهد داشت.

إل / el (دارای يك واکه، يك هجایی)

إل-لیر / el-ler (دارای دو واکه، دو هجایی)

إل-ل-ل-ری - رینگ / el-le-riň (دارای سه واکه، سه هجایی)

إل-ل-ل-ری - نگیز / el-le-ri-ňiz (دارای چهار واکه، چهار هجایی)

إل-ل-ل-ری - نگیز - دِن / el-le-ri-ňiz-den (دارای پنج واکه، پنج هجایی)

اگر به این کلمات توجه شود، در بین واکھی هجای اول و هجاهای بعد هماهنگی وجود دارد. واکھی هجای اول ریشهی کلمات از هر گروه باشد، بقیه واکه‌ها نیز از همان گروه خواهد بود. میتوانیم قانون هماهنگی واکه‌ها را به زبان ساده اینگونه بیان کنیم:
 الف-اگر واکھی هجای اول بم (یوغین) باشد، واکه های هجاهای بعد نیز بم (یوغین) خواهند بود.

ب- اگر واکھی هجای اول نازک (اینچه) باشد، واکه های هجاهای بعد نیز نازک (اینچه) خواهد بود.

کلمات بیگانه نیز بعد از اینکه ترکمنی شدند، تابع همین قانون خواهند بود.
 در زیر مشخص نموده‌ایم که بعد از هر واکه، چه واکه‌هایی میتوانند بیایند:
 هجای کلمات ترکمنی از حالات زیر خارج نیستند.

قانون هماهنگی واکه‌های بم (یونین):

واکهی a:

هجای اول	هجای بعد	مثالها
a	a	Balak-بلاق \ gara -قارا \ Şara - شارا \ ýara - یارا \ ara -آرا
a	y	Baly-بالئ \ aldyň - آلدئیم \ alnym - آلدئیم \ baly - باغئ
a	u	Awun-آوون \ gawun-قاوون

تمرین:

در کلمات زیر غلطهای املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

دانگدی (بست) / daňdi

بالق (ماهی) / balik

بلق (شلوار) / balak

قاوئین (خریزه) / gawyn

بالدز (خواهر کوچکشهر) / baldiz

باقیم (زیر نظر داشتن) / bakim

باقر (نگاه میکند) / bakar

جواب صحیح تمرین:

دانگدی / daňdy

بالئق (ماهی) / balyk

بالاق (شلوار) / balak

قاوون (خریزه) / gawun

بالدیز (خواهر کوچکشهر) / baldyz

باقیم (زیر نظر داشتن) / bakym

باقار (نگاه میکند) / bakar

واکھی o:

هجای اول	هجای بعد	مثالها
o	a	togalak-توغالاق \Solar - شۇلارا \bolar - بۇلار \ ýokar - یوقار
o	y	boldy- بولدی \aldym - آلدیم \alnym - آلتیم \bagy - باغی
o	u	gowur-قونگور \towuk - توووق \sowuk - سوووق

تمرین:

در کلمات زیر غلطهای املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

شۇلور (آن‌ها) /solor

اۇلور (آن‌ها) /olor

دۇلور (پُر میشود) /dolor

ساویق؛ سوویق (سرد) /sawyk; sowyk

تاویق؛ توویق (مرغ) /tawyk; towyk

توغۇلوق؛ توغۇلاق (گرد) /togolok; togolak

بولور؛ بولر (میشود) /bolor; bolr

جواب درست تمرین:

شۇلار (آن‌ها) /solar

اۇلار (آن‌ها) /olar

دۇلار (پُر میشود) /dolar

سوووق (سرد) /sowuk

توووق (مرغ) /towuk

توغالاق (گرد) /togalak

بولار (میشود) /bolar

توضیح مهم: این نکته را به عنوان يك اصل باید به خاطر بسپاریم که اگر در هجای اول

حرف o بیاید:

1- در هجای دوم هیچوقت شکل o نخواهد آمد. اگرچه شنیده شود باید به جای آن a

نوشته شود. به املائی کلمات ذیل توجه کنید:

سۇلور (پژمرده میشود) غلط است. گرچه در برخی از گویشهای ترکمنی صدای o در

هجای دوم شنیده میشود، اما حتماً در هجای دوم a باید بیاید:

قۇلۇر (دستها) غلط است ← قۇللار gollar

تۇشۇپ (دوشاب) غلط است ← تۇشاپ toşap

يۇلۇر (میکند) غلط است ← يۇلار ýolar

2-اگر در هجای اول **O** داشته باشیم و در هجای دوم، اگر واکه در آخر قرار نگیرد و صدای **y** به وضوح شنیده نشود، نوشته میشود و به جای آن حتماً، **u** نوشته میشود:

قۇنگۇر (رنگ عنابی خرمایی) (غلط) ← قۇنگۇر goňur (درست)

سۇنگۇنى (پایاناش) (غلط) ← سۇنگۇنى soňuny (درست)

اما در کلمه‌های مانند ذیل که **o** در هجای اول میباشد و صدای **y** در هجای دوم به وضوح شنیده میشود، **y** نوشته میشود:

قۇرۇپ دۇر (در حال حراست است) goryp dur (در هجای دوم، صدای **y** به وضوح شنیده میشود و نوشته میشود)

واکھی y:

هجای اول	هجای بعد	مثالها
y	a	Myrat-میرات \ ýylan - ییلان \ sylar - سیلار \ kylar - قیلار
y	y	ýyly-ییللی \ kylyp - قیلپ

تمرین:

در کلمات زیر، غلطهای املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

سیرماق (تراشیدن) / sirmak, siýrmak

سیرلی (اسرارآمیز، رمزدار) / sirli, syrli, sirly

قیرق (عدد چهل) / kirk

قین (سخت) / kin

ییل (سال) / ýil

جواب صحیح تمرین:

سیرماق (تراشیدن) / sirmak

سیرلی (اسرارآمیز، رمزدار) / syrly

قیرق (عدد چهل) / kyrk

قین (سخت) / kyn

ییل (سال) / ýyl

توضیح مهم:

1- در يك کلمهی ترکمنی هیچوقت حروف y و i با هم نمی آید.

2--در يك کلمهی ترکمنی هیچوقت y و k (با تلفظ "ك") با هم نمی آید:

به کلمات زیر توجه کنید:

ییرتیق (پاره) / ýrtyk (بنابر این شکلهای "ییرتیق"، "ییرتیک"، "ییرتیک" غلط است)

زینگماق (پرتاپ کردن) / zyňmak (بنابر این شکلهای "زینگماک"، "زینگماک" غلط

(است)

واکهی u:

هجای اول	هجای بعد	مثالها
u	a	ussa-اوسسا \ ullakan-اۇللاقان \ şular -شۇلار \ gullar-
u	y	turşy-تۇرشی \ suwy - سووی
u	u	ulular-اۇلۇلار \ dursun - دۇرسۇن

تمرین:

در کلمات زیر غلطهای املايي را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

دۇرسین، دۇرسین (نام دختر) / dursin, dursyn

قۇریق، قۇریق (بیاب) / guryk, gurik

اۇلۇلار (بزرگان) / ulylar

اۇلۇ (بزرگ) / ulu

جواب صحیح تمرین:

دۇرسۇن (نام دختر) / dursun

قۇرۇق (بیاب) / guruk

اۇلۇلار (بزرگان) / ulular

اۇلۇ (بزرگ) / uly (در این کلمه، چون y در آخر قرار گرفته حتماً بدین صورت نوشته

میشود؛ اما در کلمهی "اۇلۇلار" چون سهجایی است حتماً بدین صورت باید نوشته شود.)

توضیح مهم:

1- در يك كلمه‌ی ترکمنی هیچوقت بعد از u در هجای بعدی y نمی‌آید، مگر اینکه:
الف- صدای y در هجای دوم به وضوح شنیده شود:
اُوْزین (بلند) / uzyn (صدای y در هجای دوم به وضوح شنیده می‌شود. پس نوشته
میشود)

ب- صدای y در آخر کلمه بیاید:
تُوْرشِی (تُرش) / turşy
سُوْوی (آب را) / suwy

قانون هماهنگی واکه‌های زیر (انچه):

واکه‌ی ä:

مثالها	هجای بعد	هجای اول
شهر - Şäher \ täze-تازه	e	ä
مأزر - bärräk \ -mälar - بأزرأك	ä	ä
كاندير - häzir \ -حاضر	i	ä

واکه‌ی e:

مثالها	هجای بعد	هجای اول
گزر - gezer \ mekdep - مكتب	e	e
بريار - edýär \ اديار	ä	e
بييك - meniň \ -مينينگ	i	e

واکه‌ی i:

مثالها	هجای بعد	هجای اول
نيره - nire \ bilen - بيلن	e	i
نيرأ - nira \ -bikär - بيكار	ä	i
كيچي - Kiçi \ -pili - پيلي	i	i

واکھی ö:

هجاى اول	هجاى بعد	مثالها
ö	e	köynek - köynik - چۆلدە
ö	ä	örän - örän örän - یوران
ö	ü	görüň - görüň döwük - دؤوؤك
ö	i	özi - özi köpi - كۆپى

واکھی ü:

هجاى اول	هجاى بعد	مثالها
ü	e	düýe - düýe güýe - گۆیه
ü	ä	üýrär - üýrär اۆیيار
ü	ü	üzüm - üzüm ýüzüm - یۆزۆم
ü	i	süýji - süýji üçin - اۆچين

کلمات دخیل در بسیاری از جاها هماهنگ با این قانون است، ولی در برخی از کلمات دخیل این قانون بهم خورده است:

Jenan (e و a ناهماهنگ)
 Enar (e و a ناهماهنگ)
 güizar (ü و a ناهماهنگ)
 gülüstan (ü و a ناهماهنگ)

هماهنگی واکه‌ها از نظر پهن و یا گرد بودن آنها

به تکملهی قواعد نوشتاری واکهها توجه کنید:

1- کلمات ترکمنی هیچگاه به واکههای گرد ختم نمیشود:

مثلاً کلمات ترکمنی: یۆزی، گۆزی، دوقلۇغى، یوقلۇغى، سونگى، اونى و... بدینگونه نوشته می‌شوند. یعنی به واکه‌های گرد ختم نمی‌شوند؛ اما در زبان ترکی آذری با ختم به واکه‌های گرد به صورت: یۆزۆ، گۆزۆ، تۆخلۇغۆ، یۆخلۇغۆ، سۆنۆ، اونۆ و... نوشته میشوند.

2- واکه‌های گرد O و Ö فقط در اولین هجای کلمات نوشته میشود و اگر در هجاهای بعدی شنیده هم شوند، نوشته نمیشوند:

çolak (چَلّاق) که çolok شنیده میشود، ولی çolak نوشته میشود.

Gözel (گَزَل / نام دختر) که Gözöl شنیده میشود، ولی Gözel نوشته میشود.

3- واکه‌های گرد u و ü در اولین و دومین هجای کلمات نوشته میشود و در هجاهای بعد نوشته نمیشود. مانند:

اُونُوْمَا unutma (فراموش نکن)

اَوْرُوْمَلر üzümler (انگورها)

دقت:

1- کلمات مرکب در زبان ترکمنی و کلماتی که از زبانهای دیگر وارد زبان ترکمنی شده اند، از این قاعده مستثنی هستند. مثال:

آبِيُولك Aýbölek نام دختر

آيناگُوْزل Aýnagözel نام دختر

دُوْرليگُوْزل Dürligözel نام دختر

2- کلمات مرکب دو کلمهای که کلمهی اول با کلمهی دوم از نظر واکهها هماهنگی ندارند، هنگام پذیرش پسوند از آخرین واکهی کلمه پیروی میکنند؛ یعنی اگر آخرین واکهی کلمه، بم باشد پسوندهایی با واکههای بم و اگر زیر باشد، پسوندهایی با واکههای زیر می پذیرند. مثال:

گُوْنهباقار günebakar (آفتابگردان)

گُوْنهباقارلار günebakarlar (آفتابگردانها)

3- کلمات تک هجایی دارای واکهی گرد هنگام پذیرش پسوند، فقط اولین هجای پسوند که دومین هجای کلمه واقع میشود، گرد نوشته میشود. مثال:

Dök (دوْک / بریز؛ فعل امر از دوْکمک / ریختن)

Dökdüler (ریختند)

Or (اُوْر / درو کن)

Ordular (اُوْرْدُوْلار / درو کردند)

Göz (گُوْز / چشم)

Gözüm (گُوْزُوْم / چشمم)

حروف همخوان (چ کیسيز لر)

الفبای لاتین زبان ترکمنی به غیر از 9 واکه (حرف مصوت)، دارای 21 حرف همخوان (صامت) میباشد، که با احتساب حروف چندصدایی الفبای عربی-ترکمنی «ث، ح، خ، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ق» به 32 حرف افزایش می‌یابد.

همخوانهای ترکمنی عبارتند از:

مثال	لاتین ترکمنی	به الفبای عربی-ترکمنی	ب		
سر	Baş	باش	B	ب	1
تبر	Palta	پالتا	P	پ	2
گوساله	Tana	تانا	T	ت	3
ثمر	Semer	ثمر	S	ث	4
تلخ	Ajy	آجی	J	ج	5
چکش	Çekiç	چکیچ	Ç	چ	6
خروس	Horaz	حوراز	H	ح	7
کلمه تاسف	Ah	آخ	H	خ	8
کوه	Dag	داغ	D	د	9
ذلیل	Zelil	ذلیل	Z	ذ	10
انگشت	Barmak	بارماق	R	ر	11
اندک	Az	آز	Z	ز	12
اژدها	Aždar	آژدار	Ž	ژ	13
تو	Sen	سن	S	س	14
پایین	Aşak	آشاق	Ş	ش	15
صنم	Senem	صنم	S	ص	16

مثال		لاتین ترکمنی	به الفبای عربی-ترکمنی	ب
ضرر	Zerer	Z	ض	17
خط/نامه	Hat	T	ط	18
ظالم	Zalym	Z	ظ	19
عزیز	Eziz	—	ع	20
باغ	Bag	G	غ	21
نفس	Nefes	F	ف	22
سیاه	Gara	G	ق	23
پدر / جد	Kaka	K	ق	23
ناشنوا	Ker	K	ك	24
بیا	Gel	G	گ	25
لال	Lal	L	ل	26
من	Men	M	م	27
انار	Nar	N	ن	28
خال	Meň	Ñ	نگ	29
شکار	Aw	W	و	30
کجاست	Hany	H	ه	31
بهار	Ýaz	Ý	ی/ی	32

اکنون به بررسی هر يك از همخوانهای ترکمنی میپردازیم:

ب ب / B b

این همخوان در الفبای عربی-ترکمنی به صورت «ب» نوشته میشود:

باغ / bag

بیر / bir عدد يك

بُولُوت / bulut آبر

اوبا / oba اُبه، روستا

دقت:

1- حرف b در آخر کلمات ترکمنی با نوشتار لاتین نوشته نمی‌شود. این اصل در آخر هجاها نیز صادق است. ما نیز در نوشتار ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی از نوشتار ترکمنی ترکمنستان پیروی میکنیم:

اچپ/ açyp

گلیپ/ gelip

گچیپ/ geçip

2- حرف «ب» در آخر کلمات دخیل عربی و فارسی در نوشتار لاتین ترکمنی به تبدیل میشود، اما در نوشتار ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی به همان گونه اصلی خود نوشته میشود:

کتاب / kitap

کباب/ kebab

ادب / edep

3- اگر حرف b در بین دو واکه بیاید، صدایی بین «و» و «ب» دارد که برای هر دو تلفظ، شکل «b/ب» به کار میرود:

اؤبا/ oba

روستا

آبا/ aba

پدر، پدربزرگ

یابی/ ýaby

یابو

پ پ / P p

این همخوان در الفبای عربی-ترکمنی به صورت «پ» نوشته میشود:

پای / paý

سَهَم

پیل / pil

فیل

ساق/ sapak

درس

مکدپ/ mekdep

مکتب، مدرسه

دقت:

1- حرف (ف) در کلمات دخیل فارسی و عربی به حرف (پ) تبدیل میشود:

دپدر / depder ⇐ دفتر

پیل / pil ⇐ فیل

برخی از کلمات دخیل، از این قاعده مستثنی هستند:

نفع ← nefg / نفع (بدون در نظر گرفتن شکل «نپ» که همین معنا را میدهد).

2- در نوشتار لاتین-ترکمنی، حرف b در آخر کلمات دخیل به p تبدیل می‌شود:

edep / ادب

kitap / کتاب

şerap / شراب

ما برای اینکه به شکل اصلی کلمات دخیل فارسی و عربی عادت کرده ایم و می‌توانیم به راحتی آن‌ها را هم با تلفظ اصلی و هم با تلفظ ترکمنی به زبان بیاوریم، از شکل اصلی آن‌ها استفاده میکنیم. اگر این اصل رعایت نشود، متون ادبی ترکمنی بدشکل و طولانی خواهد شد.

به مثالهای زیر توجه کنید:

تلفظ ترکمنی (تلفظ ترکمنی، نوشتار غلط)	نوشتار اصلی و مورد استفاده ما
آپ / ap	آب
عاپاس، آپاس / Apbas	عَبَّاس
آب و تاپ / abu-tap	آب و تاب
یاقوب / Ýakup	يعقوب
عاقراپ، آقراپ / akrap	عَقْرَب
آداپ / adap	آداب (جمع ادب)
عاجیپ، آجاییپ / ajaýyp	عَجَاب

توجه داشته باشید که در متون ادبی ترکی-ترکمنی نظیر این کلمات بسیار زیاد است و نباید به تلفظ ترکمنی آن اکتفا کرد و آن‌ها را در نوشتار عربی-ترکمنی مانند تلفظ آن‌ها نوشت.

3- در نوشتار لاتین ترکمنستان، در آخر کلمات ترکمنی، همخوان b می‌آید و به صورت

p نوشته میشود:

نوشتارهای غلط	نوشتار لاتین و عربی ترکمنی
گلب، گلیب، گهلپ	گلیپ / gelip
آلب، آلیب، آلیپ، آلیپ	آلیپ / alyp
دورپ، دورپ، درپ	دورپ / durup
سولپ، سولپ، سولپ، سولپ	سولپ / solup
دیپ، دیپ، دیپ، دیپ	دیپ / depip

ما نیز در نوشتار کلمات ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی، از اصول نوشتار لاتین ترکمنستان پیروی میکنیم.

4- در برخی از گویشهای ترکمنی، p به f تبدیل میشود که در نوشتار حتما باید با «پ/p» نوشته شود:

نوشتارهای غلط	نوشتار لاتین و عربی ترکمنی
سفیب، سفیپ	sepip / سپیپ
کف، گف	gep / گپ
کؤف	köp / کؤپ
دڤمک	depmek / دپمک

ت ت / T t

در زبان ترکمنی دو شکل «ت» و «ط» دارای صدای واحد T است.

حرف T در مقابل شکل «ت»:

تؤپ / top

توْغالاق / togalak

پاغت / pagta

ساعت / sagat

حرف T در مقابل شکل «ط»:

حَط / hat

طالب / talyp

توجه:

1- کلمات ترکمنی با حرف «ت» نوشته میشوند:

آت / at

اتک / etek

تایاق / taýak

آتا / ata

2- کلمات دخیل عربی که در اصل نوشتار خود «ط» دارند، با شکل اصلی خودشان

نوشته میشوند:

طیبب / tebib

طیبب، پزشک

طَبَّاحُ / tabbah	طَبَّاح، آشپز
طاووسُ / tawus	طاووس
طَعْمُ / tagm	طعم، مزه
نُطْقُ / nutk	نطق

نمونه‌های از میراث ادبی ترکمن:

نه-طَبَّاحلار بیشیرمیشلر آئی هم / نه قازان ایچره قایناپ گۆرمهمیش دم (دولت محمد آزادی)

-کمینه باقاردینگ طاووس دك هر یان (کمینه)

-فتنه‌لر سالدی جهانغا ایکی کافر گۆزلی / لیک جان طعمین برر نطق اتسه شیرین سۆزلی (نورمحمد عندلیب)

ج ج / J j

حرف «j» در الفبای عربی ترکمنی با شکل «ج» نشان داده میشود:

جان / jan

جۆجه / jüyje

یورونجا / ýorunja

دقت:

1-j در آخر کلمات ترکمنی نمی‌آید و به جای آن ç استفاده میشود:

آچ / aç

اۆچ / üç

2-کلمات دخیل فارسی و عربی در زبان ترکمنی ب ا توجه به اصل کلمات به همان

صورت اصلی خودشان نوشته میشود.

چ چ / Ç ç

این حرف در الفبای عربی ترکمنی ما «چ» میباشد:

چاغا / Çaga

چؤل / Çöl

سرچه / serçe

گنجشك

ح ، ح ، ه ، هـ ، خ / H h

حرف h در الفبای عربی-ترکمنی ما در مقابل سه حرف ح ، ه ، هـ خ بکار می‌رود:

حرف h برای صدای «خ»:

خیار / hyýar

واخ / wah

چوڭ / çoh

حرف «h» برای شکل «ح»:

صَحرا / sähra

لَحَد / lahat

مَحَنَت / mähnet

حرف «h» برای شکل «ه»:

پَهلووان / pählewan

هین / hin

پَاه / päh (به کلمهی تحسین)

دقت:

1- ما در الفبای ترکمنی-عربی خود، برای کلمات ترکمنی از شکل «ه» استفاده

می‌کنیم:

هؤدؤر / hödür

هیل / hil

هین / hin

2- برای کلمات دخیل فارسی و عربی از شکل اصلی خودشان استفاده میکنیم:

هیچ / hiç

حد، اندازه / het

حکیم / hekim

همان / heman

3- کلماتی که در اصل صدای h ، چیز دیگر بوده است، از شکل «ح» استفاده میشود:
 حوز/ hoz (در برخی از گویشها «قوز» و «خوز»)
 حسل/ hesel عسل (نام دختر)

D d / د

این حرف در الفبای ترکمنی-عربی برای «د» به کار میرود:

دَرَه	dere / دره
دُیَه / دُیَه	düýe / دویه
اژدها	aždar / آژدار

دقت:

1- حرف d در آخر کلمات ترکمنی نمیآید و به جای آن t استفاده می‌شود:

اسب	at / آت
اسم	at / آت

2- در نوشتار ترکمنی-عربی کلمات دخیل فارسی و عربی که در اصل حرف «د» در آخر دارند، به همان شکل اصلیشان استفاده میشود:

شاد	şat / شاد
برباد	berbat / برباد
مراد (نام پسر)	myrat / مراد
آزاد	azat / آزاد

R r / ر

این حرف در الفبای ما «ر» میباشد:

بَرَف	gar / قار
نام شخص	Yaran / یاران
پاکیزه	arassa / آراسا

ز، ذ، ض، ظ / Z z

حرف «z» در الفبای عربی-ترکمنی برای چهار حرف همصدای «ز، ذ، ض، ظ» به کار

میرود:

حرف «z» برای شکل «ز»:

زات / zat	چیز
اؤکۆز / ökünz	گاو نر
بیز / biz	ما
دقت:	

تمامی کلمات ترکمنی که دارای صدای «z» میباشد، در نوشتار عربی-ترکمنی با «ز»

نوشته میشوند:

آزئ / azy	دندان آسیا، دندان گُرسی
سۆز / söz	سخن

بنابر این، نوشتار کلمات ترکمنی با شکل «ذ» توسط برخی از محققینی که به تاریخ

نوشتار ترکمنی با الفبای عربی توجه ندارند، از نظر ما پذیرفته نیست:

دۆز / düz	صحرا (دُذ/ شکل غلط düz)
یۆز / ýüz	1. چهره 2. عدد صد (یذ/ شکل غلط ýüz)
گزک / gezek	بار، دفعه (گَذْک/ شکل غلط gezek)

حرف «z» برای شکل «ذ»:

قاغیذ / kagyz	کاغذ
ذات / zat	ذات
لذت / lizzet	لذت
دقت:	

شکل «ذ» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می

باشد، استفاده میگردد:

آذیت / ezyet	اذیت، آزار
کذاب / kezzap	کذاب، دروغگو
گُذر / güzer	گُذر

حرف «z» برای شکل «ض»:

ضرر/ zerer

رضا/ ryza

مضمون/ mazmun

دقت:

شکل «ض» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می باشد، استفاده میگردد.

حرف «z» برای شکل «ظ»:

ظالم/ zalym

وَعظ/ wagz

دقت:

شکل «ظ» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می باشند، استفاده میگردد.

ژ / ž ž

حرف «ž» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ژ» نوشته میشود:

ژورنال/ žurnal

آژدار/ aždar

میژژیک/ myžžyk

هاژژیک/ hažžyk

س، ث، ص / C c

حرف «c» در الفبای عربی-ترکمنی برای سه حرف همصدای «س، ث، ص» به کار می

رود:

حرف «c» برای شکل «س»:

سن/ sen

سيز/ siz

دوست/ dost

دقت:

تمامی کلمات ترکمنی که دارای صدای «c» میباشند، در نوشتار عربی-ترکمنی با «س»

نوشته میشوند:

1. چیره، غالب 2. فتحه، حرکت «ـَ».

üstün / اۆستۆن

1. مغلوب 2. کسره، حرکت «ـِ».

astyn / آستین

söz / سۆز

بنابر این، نوشتار کلمات ترکمنی با شکل «ث» توسط برخی از محققینی که به تاریخ

نوشتار ترکمنی با الفبای عربی توجه ندارند، از نظر ما پذیرفته شده نیست:

رّمه، گله (ثُری / شکل غلط süri)

süri / سۆری

راندن (ثُرمک / شکل غلط sürmek)

sürmek / سۆرمک

حرف «c» برای شکل «ث»:

semer / مەر / میوه

eser / اثر / اثر

ekser / اکثر / اکثر

شکل «ث» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می

باشد، استفاده میگردد.

حرف «c» برای شکل «ص»:

asyr / عصر / عصر، قرن

has / خاص / خاص

senem / صنم / صنم، بت

شکل «ص» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می

باشد، استفاده میگردد.

ش / ش / Ş ş

حرف «ş» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ش» نوشته میشود:

şu / شو / این

towşan / تووشان / خرگوش

iş / ایش / کار

ýaş / یاش / سن

غ، ق، گ / G g

حرف «g» در الفبای عربی-ترکمنی برای سه حرف «غ، ق، گ» به کار می‌رود:

g با صدای «گ»:

بیا	gel / گل
بین	gör / گۆر

g با صدای «ق»:

نام شخص	guwanç / قووانچ
عروسک	gurjak / قورجاق
گوسفند	goýun / قویون

g با صدای «غ»:

بچه	çaga / چاغا
باران	ýagyş / یاغیش
کوه	dag / داغ
برادر بزرگتر، عمو	aga / آغا

دقت:

1. دو همخوان «ق» و «غ» با واکهای بم و حرف «گ» با واکهای زیر می‌آید:
مثال برای دو همخوان «ق» و «غ»:

قیلیچ / gylyç شمشیر (همخوان «ق» با واکی بم «ای» همراه شده است)
قامیش / gamyş نی (همخوان «ق» با دو واکی بم «آ» و «ای» همراه شده

(است)

یغناق / ýygnak گردهمایی (دو همخوان «غ» و «ق» با دو واکه ی بم «ای» و «آ» همراه شده است)

مثال برای همخوان «گ»:

گۆل / gül (همخوان «گ» با واکی زیر «اؤ» همراه شده است)
گۆل / göl دریاچه (همخوان «گ» با واکی زیر «اؤ» همراه شده است)
ایگده / igde سنجده (همخوان «گ» با دو واکی زیر «ای» و «ه» همراه شده است)

2. همخوان «غ» در کلمات ترکمنی فقط در مواقعی که صدای ارتعاشی دارد، نوشته

میشود و در اول کلمات ترکمنی نمیآید:

قالدی / galdy ماند (بنابر این شکل «غالدی» غلط است)

قیلیچ / gylıç شمشیر (بنابر این شکل «غیلیچ» غلط است)

در اول کلمات ترکمنی از همخوان «ق» استفاده میشود.

3. «غ» در اول فقط در کلمات فارسی و عربی که در اصل با این همخوان نوشته شده

اند، نوشته میشود:

غیر، غلط، غافل، غریب، غُسل، غُصه، غُصَب و...

4. «ق» برای صدای k (در کلمهی «قاقماق») نیز استفاده میشود که در شرح این حرف

توضیح داده‌ایم.

ف / F f

حرف «f» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ف» نوشته میشود:

فوتو / foto عکس

فابریک / fabrik کارخانه

فرما / ferma فرم

ق، ك / K k

حرف «k» در الفبای عربی-ترکمنی برای دو همخوان «ق» و «ك» به کار میرود:

حرف «k» برای همخوان «ق»:

قاقا / kaka پدر

حقوق / hukuk

حَق / hak

بیغناق / ýygnak جمع

حرف «k» برای همخوان «ك»:

کؤووش / köwüş کفش

چۆرك / çörek نان

بكار (فعل امر از فعل «اکمک / کاشتن) ek/اك

دقت:

1. همخوان «ق» با واکلهای بم میآید:
 چیقماق / çykmak بیرون آمدن (نوشتار «چیکماک» غلط است)
 آقماق / akmak جاری شدن (نوشتار «آکماک» غلط است)
 ییقماق / ýymak سرنگون کردن (نوشتار «ییکماک» غلط است)
 یاپراق / ýapraq برگ (نوشتار «یاپراک» غلط است)
2. همخوان «ك» با واکلهای زیر میآید:
 اکین / ekin کشتزار
 کاشیر / kăşir هویج
 کۆرك / kürek پارو

L l / ل ل

- حرف «L» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ل» نوشته میشود:
 لای / laý لجن
 آل / al بگير
 سیلاغ / sylag احترام

M m / م م

- حرف «m» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «م» نوشته میشود:
 مال / mal مال
 آلما / alma سیب
 آدم / adam آدم

N n / ن ن

- حرف «ن» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ن» نوشته میشود:
 نار / nar انار
 گۆن / günn خورشید
 آرسلان / arslan شیر (حیوان)
 بیلن / bilen با (حرف همراهی)

نگ نڭ / Ñ ñ

حرف «ñ» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل ترکیبی «نگ» نوشته میشود:

دوڭ/ doň / یخرده

منڭ/ meň / خال

ینگ/ ýeň / آستین

گلینگ/ geliň / گلیباید

دقت:

حرف «نگ» در اول کلمات نمیآید.

و / W w

حرف «w» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «و» نوشته میشود:

وادا/ wada / وعده

قووئ/ gowy / خوب

دؤو/ döw / دیو

وقت/ wagt / وقت

ی / Ý ý

همخوان «ý» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ی» نوشته میشود:

ای/ eý / ای

آی/ aý / ماه

جای/ jaý / جا، مکان

ییل/ ýyl / سال

ییلدیز/ ýıldyz / ستاره

همخوان‌های باز و خفه (آچیق و دیمیق چکیمسیز لر)

به همخوانهای ç, t, p, k همخوانهای خفه (دیمیق) و به همخوانهای j, d, b, g همخوانهای باز (آچیق) گفته میشود.
وقتی همخوانهای خفه (دیمیق) در آخر کلمهای ترکمنی واقع شوند و یکی از واکهها به آن اضافه شوند به همخوانهای باز (آچیق) تبدیل میشوند:

Börek ➡	böregi
Orak ➡	oragy
Kitap ➡	kitabı
Hasap ➡	hasaby
Meret ➡	meredi
Söwüt ➡	söwüdi
Süzgüç ➡	süzgüji
Dürtgüç ➡	dürtgüji

دقت:

در کلمات تک هجایی مانند at (اسب)، saç (موی سر)، kök (ریشه) و çöp (چوب) که واکههای آنان کوتاه میباشد، همخوانهای خفه (دیمیق) به همخوانهای باز (آچیق) تبدیل نمیشوند.

تشدید ۲

به تکرار يك همخوان در بافت کلمه تشدید می‌گویند. اگر دو همخوان در کلمه‌های پشت سر هم قرار بگیرد به گونه‌ای که اولی ساکن و دومی حرکت داشته باشد، از آن دو همخوان یکی حذف می‌گردد و روی آن علامت ۲ به نشانه‌ی اینکه آن همخوان دوبار خوانده می‌شود قرار می‌گیرد. این قاعده مختص نوشتار عربی-ترکمنی است و در نوشتار لاتین ترکمنی آن حرف باید دوبار نوشته شود:

قَصَه	kyssa / قَصَه
قَصَاب	gassap / قَصَاب
زنداداش (برادر بزرگتر)	ýeňňe / ینگه
چنگدراز (حیوان)	leňňeç / لنگچ
کلوخ	loňňa / لُونگا

1. اگر همخوان شبیه دومی جزو دیگری از يك کلمه باشد به گونه‌ای که دربرگیرنده‌ی مختصات دستوری به آن کلمه بدهد، ۲ گذاشته نمی‌شود و همخوان تکرار می‌گردد:
 سۆممك / sümmek قایم شدن (نوشتار «سۆمك» غلط است)
 دیمماق / dymmak زبان در بستن (نوشتار «دیماق» غلط است)
 بنددن / bentden از زندان، از بند (نوشتار «بندن» غلط است)

2. اگر دو همخوان بر اثر ابدال کنار هم قرار گرفته باشند به طوری که شرط تشدید در آن‌ها باشد، یعنی از تبدیل يك همخوان به همخوان شبیه خود تولید شده باشد، علامت تشدید گذاشته نمی‌شود و حرف تکرار می‌گردد:

دسان / dessan داستان («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «دسان» غلط است)
 بوسسان / bossan بوستان («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «بوسان» غلط است)
 یاسیتق / ýassyk بالش (در اصل «یاسیتق»؛ «ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «یاسیتق» غلط است)

پوسسوق / possuk نوعی نان روغنی ترکمنی (در اصل «پوستوق»؛ «ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «پوسوق» غلط است)
 پوسسون / possun پوستین («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «پوسون» غلط است)